

УДК 341.48

О.О. СКРИЛЬНИК, канд. юрид. наук,
Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка,

А.В. СЛАТВИЦЬКА, канд. юрид. наук,
Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: міжнародне право, міжнародні злочини, злочини міжнародного характеру, класифікація міжнародних злочинів, відповідальність

У наш час, який характеризується збільшенням кількості збройних конфліктів, що породжують напругу та відсутність безпеки, жорстокість по відношенню до дітей, жінок і людей похилого віку; політикою домінування одних держав над іншими; протиріччям військових дій потребам людства, демонструють необхідність існування інституту норм, яких би дотримувались держави, зменшували би наслідки збройних конфліктів, обмежували би методи та засоби ведення війни та захищали осіб від різного роду незаконних дій. Подолання таких негативних явищ на міжнародній арені можливе лише завдяки плідному співробітництву держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за порушення норм міжнародного права.

На сьогодні існує тенденція збільшення протиправних діянь, які визначаються у міжнародному праві як злочин. У зв'язку з цим є потреба в подальшому дослідженні видів злочинів, їх класифікацій.

Актуальність дослідження зазначеної проблеми зумовлена ще й тим, що наявні прогалини в міжнародному праві сприяють виникненню й поширенню нових видів злочинів, збільшують їх кількість.

Теоретичну основу дослідження становлять роботи таких відомих представників на-

уки міжнародного права, як Н.А. Зелінська, Г.В. Ігнатенко, С.В. Ісакович, С.А. Малінін, А.П. Мовчан, Нгуен Куок Динь, С.В. Черниченко, А.І. Дмитрієв та ін. Поняття та види злочинів у міжнародному праві у своїх роботах досліджували І.Н. Арцибасов, І.П. Бліщенко, С.О. Єгоров, Л.В. Іногамова-Хегай, В.Ю. Калугін, А.Г. Кибальник, І.І. Лукашук, Р.А. Мюллерсон, А.В. Наумов, В.П. Панов, А.Й. Полторак, Є.Л. Стрельцов та ін. У своїх роботах торкалися деяких аспектів міжнародно-правової регламентації боротьби з міжнародними злочинами та злочинами міжнародного характеру В.Г. Буткевич, В.Н. Денисов, В.І. Євінтов, О.В. Задорожній, Д.Б. Левін, А.С. Мацко, О.О. Мережко, Ю.О. Решетов, Л.Д. Тимченко, О.М. Трайнін, Г.І. Тункін, Н.А. Ушаков, проте їх праці не визначили єдиної класифікації, що впливає на ефективність застосування норм до міжнародних правопорушників.

Метою даної статті є визначення основних класифікацій міжнародних злочинів у теорії міжнародного права та обґрунтування доцільності визначення окремих видів міжнародних злочинів у міжнародних нормативно-правових актах, що, в свою чергу, призведе до підвищення ефективності міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинами. Її новизна полягає в пропозиції визначення та конкретизації окремих видів злочинів у міжнародних нормативно-правових актах.

У науці міжнародного права існують різні класифікації міжнародних злочинів, але єдиної не вироблено. Більшість учених поділяють злочини на дві основні підгрупи, які власне охоплюють одні і ті самі правопорушення, але мають, в кожному конкретному випадкові, свою структуру і свій певний набір злочинних дій. Деякі вчені (В.П. Панов та ін.) класифікують усі міжнародні злочини таким чином:

- 1) Власно міжнародні злочини:
  - а) проти миру: планування, підготовки; розв'язання або ведення агресивних війн та ін.;
  - б) проти людяності: вбивства, депортації, поневолення, переслідування та інші жорстокі дії щодо цивільного населення,

в) воєнні злочини: порушення законів і звичаїв війни, вбивство військовополонених, заручників, парламентарів, безглузде знищення міст і сел та ін.;

г) проти людства: геноцид, апартеїд, екоцид, расизм, колоніалізм та ін.

2) Міжнародні кримінальні злочини:

а) проти стабільності міжнародних відносин: тероризм, найманство та ін.;

б) такі, що завдають збитків економіці й соціальному розвитку держав: фальшування грошей, контрабанда, дії проти навколишнього середовища та ін.;

в) такі, що порушують особисті права людини: рабство, работоргівля, розповсюдження порнографії, тортури та ін.;

г) ті, що чиняться у відкритому морі: піратство, зіткнення суден, ненадання допомоги на морі, забруднення моря шкідливими речовинами та ін.;

д) ті, що вчинюються в районі воєнних дій щодо цивільного населення, військовополонених, поранених, хворих, щодо культурних цінностей та ін. [1, с.698–699].

Інші вчені (зокрема Г.В. Ігнатенко) виокремлюють два напрями розвитку злочинності: міжнародні злочини – дії осіб, які втілюють злочинну політику держави, ніби персоніфікують міжнародні злочини держави; і злочини міжнародного характеру – дії, які посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього також становлять, міжнародну небезпеку, але вчиняються особами (групами осіб) поза зв'язком з політикою якої-небудь держави, задля досягнення власних протиправних цілей. Суб'єктами міжнародних злочинів є держави, їхні керівники, вищі посадові особи, інші виконавці злочинних дій. Це такі злочини, як знищення груп людей за расовою, релігійною і національною ознакою; забруднення навколишнього середовища з тяжкими глобальними наслідками; злочини проти миру і безпеки людства. Суб'єктами злочинів міжнародного характеру (транснаціональних злочинів) є особи (групи осіб). До таких злочинів належать: захват заручників; замах на осіб, які підлягають міжнародному захистові; за-

хоплення і (або) використання ядерного матеріалу з протиправною метою; незаконний оборот наркотичних засобів і психотропних речовин; незаконні акти, спрямовані проти безпеки цивільної авіації і морського судноплавства; піратство на морі та ін. [1, с.700].

Перевага цієї класифікації полягає в її лаконічності, а вада – в тому, що все зводиться до дій чи інтересів держав. Щоправда, в науці міжнародного права загалом склалася традиція пов'язувати всі злочини з державою, хоча головним завданням міжнародного кримінального права є захист прав і інтересів людини чи груп людей [1, с.700].

Свій варіант класифікації міжнародних злочинів запропонували І.І. Лукашук і О.В. Наумов. В основу поділу вони поклали наявні міжнародні угоди, що містять перелік міжнародних злочинів. У результаті виявилось, що не так уже й активно, як іноді вважають, міжнародне кримінальне право обслуговує інтереси держав: суттєве зрушення у ньому відбулося на користь захисту інтересів людини. Захищаючи статичний підхід у цьому питанні, автори добирали й відповідні міжнародні угоди. За їхньою схемою всі злочини поділяються на дві категорії: 1) злочини за загальним міжнародним правом; 2) конвенційні злочини. До злочинів за загальним міжнародним правом вони відносять класичні найтяжчі міжнародні злочини: а) злочини проти миру (планування, підготовка, розв'язування і ведення агресивної війни чи війни на порушення міжнародних договорів, угод і запевнень або участь у плані чи змові щодо вчинення будь-якої з указаних дій); б) воєнні злочини (злочинні порушення законів і звичаїв війни: вбивства, тортури або угон у рабство чи з іншою метою цивільного населення окупованих територій; вбивства або катування військовополонених чи осіб, які знаходяться в морі; вбивства заручників; пограбування громадської чи приватної власності; безглузде руйнування міст і сіл; руйнування, не викликані воєнною необхідністю, та ін.); в) злочини проти людяності (вбивства, знищення, поневолення, депортації та інші

жорстокі дії, вчинені щодо цивільного населення до чи під час війни, переслідування з політичних мотивів задля здійснення чи у зв'язку з будь-яким злочином, який підлягає юрисдикції Трибуналу, незалежно від того, чи є такі дії порушенням внутрішнього права країни, де вони були вчинені, чи ні).

Конвенційні злочини, на їхню думку, – це: а) міжнародний тероризм (захоплення повітряних суден та інші порушення безпеки цивільної авіації; захват заручників; злочини проти осіб, які підлягають міжнародному захистові; незаконне захоплення і використання ядерного матеріалу; піратство та інші порушення безпеки морського судноплавства); б) посягання на свободу людини (рабство, работоргівля; торгівля жінками і дітьми); в) посягання на громадську й економічну безпеку (забруднення навколишнього середовища; незаконне набуття і зберігання вогнепальної зброї; дорожньо-транспортні злочини; хуліганство під час спортивних заходів; зіткнення морських суден і ненадання допомоги на морі; розріз і пошкодження морських кабелів); г) посягання на здоров'я населення і громадську мораль (незаконне виробництво і поширення наркотичних засобів і психотропних речовин; замах на культурні цінності народів; розповсюдження порнографії); д) злочини економічного характеру (підробка грошових знаків; легалізація злочинних прибутків; злочини у виключній економічній зоні; злочини на континентальному шельфі) [2, с.71–72].

Ця класифікація дає доволі повне уявлення про міжнародні злочини. Але поділ міжнародних злочинів на конвенційні і за загальним міжнародним правом не досить прозорий, адже останні також є конвенційними. Такий метод визначення видів злочинів здійснюється за текстами міжнародних угод і показує, що сучасне міжнародне кримінальне право пов'язане не стільки з інтересами держави, скільки із захистом прав і інтересів людини. Воєнні злочини зачіпають в основному інтереси людини (цей висновок можна зробити зі змісту Женевських конвенцій 1949 р. і додаткових протоколів до них № I і II; Конвенції

про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та її знищення 1993 р., Конвенції про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) й токсичної зброї і про їх знищення 1972 р.; цілої низки обмежувальних і заборонних договорів щодо ядерної зброї й конкретних видів звичайної зброї; Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців 1989 р. та ін.). Злочини проти людяності також стосуються здебільшого інтересів фізичних осіб, що підтверджують Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 р., Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства 1968 р., Конвенція про запобігання злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р. та ін.

Щодо злочинів міжнародного характеру, то вони часто лише опосередковано пов'язані з інтересами держави. Весь міжнародно-правовий матеріал у цій сфері спрямований на захист прав і інтересів людини [1, с.702–703].

Багато вчених тісно пов'язують поняття міжнародний злочин індивіда із правопорушенням держави. Ю.М. Рибаків стверджував: «Вилучення фізичних осіб, що зробили злочин проти миру, з юрисдикції держави-агресора, безсумнівно, являє собою форму обмеження його суверенітету у зв'язку зі зробленою агресією, а отже, один з видів його політичної відповідальності за агресію» [3, с.151].

На відміну від міжнародних злочинів, об'єкт яких, як стверджують І.П. Бліщенко, І.В. Фисенко, – міжнародні відносини, життєві інтереси людства – регулюються міжнародним правом, безпосередній об'єкт злочинів міжнародного характеру має загальний карний характер у змісті внутрішнього права. Злочини міжнародного характеру здійснюються злочинцями зі своєї ініціативи, з метою реалізації свого приватного інтересу. Збиток міжнародним відносинам наноситься лише остільки, оскільки це необхідно для досягнення загального злочинного результату... «По суті, це транснаціональні злочи-

ни», – визнають І.П. Бліщенко й І.В. Фисенко [4, с.37–38].

Сучасне міжнародне право й діючі міжнародні акти виходять із того, що зазначені «міжнародні злочини» й «міжнародно-правові злочини», спричиняють «міжнародну відповідальність як держав, так і фізичних осіб» [4, с.38].

Аналогічні доводи приводить професор Р.А. Мюллерсон: «Якщо міжнародний злочин здійснюється безпосередньо державою й міжнародною відповідальністю фізичних осіб часто є форма політичної відповідальності самої держави, то злочин міжнародного характеру здійснюється в основному тільки фізичними особами, а не державою. Відповідальність держави за здійснення фізичними особами злочинів міжнародного характеру може наступити тільки у випадку невиконання нею своїх договірних зобов'язань по боротьбі зі злочинами міжнародного характеру або особистої участі державних органів (наприклад, спецслужб) у цих злочинах» [4, с.38].

Український юрист-міжнародник В.А. Василенко виділяє три види міжнародних правопорушень (ординарні міжнародні правопорушення, небезпечні міжнародні правопорушення, найтяжчі міжнародні злочини) і відносить до категорії найтяжчих міжнародних злочинів міжнародні правопорушення, ознаки яких, як правило, чітко сформульовані в міжнародних договорах, угодах й інших актах, що грають особливо важливу роль у системі норм міжнародного права. Вони спричиняють не тільки відповідальність держави, але й міжнародну відповідальність винних посадових осіб [5, с.187]. Такої ж класифікації дотримується А.І. Дмитрієв [6, с.286].

«В українській науці міжнародного права міжнародно-правові порушення за характером наслідків і ступеня небезпеки ділять на три види: найтяжчі міжнародні злочини; серйозні міжнародні правопорушення; ординарні міжнародні правопорушення. Найбільш тяжкі міжнародні злочини – це такі міжнародні правопорушення, які ставлять під загрозу знищення існуючий міжнародний порядок,

торкаються права й інтересів усього світового співтовариства, як правило, здійснюються з неправомірним застосуванням збройних сил, інших неправомірних примусових засобів, ставлять під загрозу існування держави й т.п.», – пишуть О.В. Задорожній, В.Г. Буткевич, В.В. Мицик [7, с.114–115]. Зі сказаного можна зробити висновок, що поняттям «найбільш тяжкі міжнародні злочини» охоплюються діяння держав й індивідів.

Цієї позиції дотримуються багато українських учених. Є.Л. Стрельцов стверджує: «Відповідно до прийнятої в міжнародному праві класифікації, кримінальна відповідальність фізичних осіб наступає за здійснення таких злочинів: 1) міжнародні злочини, відповідальність за які фізичні особи несуть тільки за умови, що їхні діяння пов'язані зі злочинною діяльністю держав...; 2) за здійснення злочинів міжнародного характеру...» [8, с.424] Відносно злочинів міжнародного характеру Є.Л. Стрельцов зауважує: «У цілому ці злочини не мають безпосереднього зв'язку зі злочинною діяльністю конкретної держави, як злочину, зазначеного в попередній групі. Але в той же час вони зазіхають на міжнародний і національний правопорядок, на мирне співробітництво держав у сфері економіки, торгівлі, права й волі людини, інтереси юридичних осіб. Все це дозволяє говорити, що вони є суспільно небезпечними для багатьох держав. У той же час у масштабі однієї держави, мабуть, неможливо здійснити весь комплекс заходів по протидії таким злочинам... За своєю юридичною природою дані злочини на відміну від міжнародних злочинів є досить «звичайними», однак у них є присутнім «іноземний елемент».

Для розмежування злочинів міжнародного характеру й міжнародних злочинів Є.Л. Стрельцов пропонує наступні критерії: «а) держава за здійснення злочинів міжнародного характеру громадянами відповідальності не несе. Кримінальній відповідальності підлягають тільки фізичні особи на основі міжнародних угод, але за карними законами іншої держави. При цьому держава-учасник угоди по бороть-

бі з такими злочинами повинна трансформувати норми конкретної конвенції у своє карне законодавство; б) злочини міжнародного характеру здійснюються на території декількох держав, або їхніми співучасниками є іноземці, або наслідки злочину проявляються за межами держав, у яких вони були здійснені...; в) конвенційність означає, що необхідна міжнародна угода, що встановлює злочинність і караність конкретного діяння; г) ці злочини в цілому неоднорідні за характером і змістом. Частина з них перебуває мовби на межі зі «звичайними» злочинами, які передбачені в карному законодавстві інших держав...» [8, с.420].

Як пише В.П. Панов, у різних джерелах «злочини міжнародного характеру» іменуються по-різному: «міжнародні карні злочини», «карні злочини міжнародного характеру», «міжнародні злочини карного характеру», «конвенційні злочини», «транснаціональні злочини» і т. п. [9, с.67]

На думку В.П. Панова, ці розходження носять термінологічний характер і перераховані назви фактично є синонімами: «Зазначені злочини найчастіше зазіхають на внутрішньодержавний, національний порядок. Одночасно вони зачіпають інтереси інших країн або міжнародного співтовариства, підриваючи основи співробітництва держав й інші сторони міжнародних відносин. По своїй юридичній природі вони у своїй більшості можуть бути віднесені до загальнокарних злочинів, ускладненим «іноземним елементом». Таким чином, В.П. Панов ототожнює поняття «злочин міжнародного характеру», «загальнокарні злочини, ускладнені «іноземним елементом» й «транснаціональні злочини» [9, с.70–71].

Подібну позицію займає Ю.В. Трунцевський: «Що стосується злочинів міжнародного характеру, то в міжнародному праві поки немає єдиного терміна для позначення цих правопорушень. Тому в різних джерелах можна зустріти такі визначення, як «міжнародні загальнокарні злочини», «злочини, що порушують міжнародний правопорядок», «конвенційні злочини» та ін. До злочинів міжнародного характеру належать карні зло-

чини, у відношенні яких укладені багатосторонні міжнародні угоди... «Можна зробити висновок, – продовжує Ю.В. Трунцевський, – що злочини міжнародного характеру – це діяння, так само як і міжнародні злочини, що зазіхають на міжнародний правопорядок, але в інших, менших масштабах і фундаментальні основи, що зачіпають не, міжнародні відносини, а тільки яку-небудь їхню окрему сторону. Відповідальність за такі злочини настає відповідно до міжнародних угод (іноді носять регіональний характер) і національного законодавства» [4, с.40–41].

«Міжнародні злочини діляться на злочини, які зазіхають на міжнародний мир і безпеку народів, і загальнокарні злочини міжнародного характеру», – стверджує український юрист-міжнародник Л.Г. Заблоцька, характеризуючи «загальнокарні злочини міжнародного характеру» як «певні категорії загальнокарних злочинів, здійснення яких пов'язане з наслідками, які виходять за межі окремої держави» [4, с.42].

У різноманітних джерелах злочини міжнародного характеру іменуються по-різному: «міжнародні карні злочини», «карні злочини міжнародного характеру», «міжнародні злочини карного характеру», «конвенційні злочини», «транснаціональні злочини» та ін. Проте, ці розходження носять термінологічний характер і перераховані назви фактично є синонімами.

Зазначені злочини частіше усього зазіхають на внутрішньодержавний, національний правопорядок та нормальні відносини між державами [10]. Одночасно вони торкаються інтересів інших країн або міжнародного співтовариства, підриваючи основи співробітництва держав і інші сторони міжнародних відношень. За своєю юридичною природою вони у своїй більшості можуть бути віднесені до загальних карних злочинів, ускладнених «іноземним елементом». Залежно від того, якої ознаки злочину стосуються, «іноземні елементи» можна умовно підрозділити на окремі групи. Перша – належить до суб'єкта злочину, що буде носити міжнародний характер,

якщо виконавці і їхні співучасники є громадянами декількох країн. Наприклад, одні особи вирощували і продавали наркомістки рослини в Колумбії, інші перевозили їх для переробки в героїн у сусідню Мексику, треті поширювали виготовлений наркотик у країнах Європи та ін.

Друга група «іноземних елементів» може бути віднесена до об'єкта злочинного зазіхання, що не завжди збігається з місцем учинення злочину. Класичним прикладом є незаконне виготовлення американських доларів в Італії, збут їх іноземним туристам у Франції, Іспанії й інших країнах. При цьому економічний збиток заподіюється грошовому обігу США. За цією ознакою названі злочини нерідко іменуються транснаціональними.

І, нарешті, третя група об'єднує «іноземні елементи», пов'язані з об'єктивною стороною злочину, що споконвічно юридично закріплена в міжнародних договорах, конвенціях у силу їхньої міжнародної небезпеки й особливих міжнародних зобов'язань держав по боротьбі з ними. Більше нічого іноземного в них немає. Щоб підкреслити їхню особливу небезпеку, тут нерідко вказуються і санкції. Прикладом може служити відповідальність за катування, що не мають інших «іноземних елементів», крім того, що держава зобов'язана застосовувати репресивні заходи, зважаючи на те, що вона є учасником спеціального міжнародного договору. За цією ознакою аналізовані діяння називають конвенційними.

Останнім часом перелік злочинів міжнародного характеру поповнюється, і при постійному зростанні міжнародної злочинності перелік злочинів міжнародного характеру також буде збільшуватись.

Злочини міжнародного характеру можна визначити, як діяння, передбачені міжнародним договором, що не відносяться до злочинів проти людства, миру і безпеки, але між державами, що посягають на нормальні стабільні відносини, що завдають збиток мирному співробітництву в різноманітних сферах відносин (економічної, соціально-культурної, майнової і т. п.), а також організаціям і гро-

мадянам, карні або відповідно до норм, встановлених у міжнародних договорах, або відповідно до норм національного кримінального законодавства відповідно до цих договорів [11, с.432]. Звідси можна виділити ряд особливостей аналізованих злочинів:

- на відміну від міжнародних злочинів відповідальність за злочини міжнародного характеру несуть не держави, а фізичні особи, тому що міжнародна небезпека цих діянь значно нижча, ніж у міжнародних злочинах;

- об'єктом злочинного зазіхання в даному випадку виступають не міжнародний мир і безпека людства, а лише нормальні відносини, міждержавне співробітництво, права людини й інші загальнолюдські цінності, що охороняються міжнародним правом;

- кримінальна відповідальність за ці злочини настає не тільки на основі міжнародних договорів, але і за національними нормами кримінального, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого законодавства. Тому, якщо літак в Україні захоплений злочинцями і викрадений у Швецію, то набирають сили норми Гаазької конвенції Про боротьбу з незаконним захопленням повітряних судів від 16.12.1970 р. За запитом компетентних органів України шведська сторона може прийняти рішення про видачу злочинців нашій державі. Тоді винні залучаються до кримінальної відповідальності за нормами Українського законодавства. У випадку відмови у видачі викрадачі літака повинні бути засуджені за законами Швеції [12, с.115].

За своїм характером і змістом злочини міжнародного характеру неоднорідні. У більшості з них «іноземні елементи» чітко виражені. Інші знаходяться на межі з загальними кримінальними злочинами, що не зазіхають безпосередньо на міжнародний правопорядок. Проте попереднє розслідування, судовий розгляд, виконання вироку потребують взаємної допомоги держав. Приміром, суб'єкт після розбійного нападу ховається в іншій країні, яка відповідно до міжнародного договору надає правову допомогу у його розшуку, затримці, зборі доказів. Іншими словами, набирає

сили вже кримінально-процесуальна або кримінально-виконавча сторона міжнародного карного права.

Звідси впливають різноманітні підходи до переліку і кваліфікації деяких злочинів. Наприклад, Інтерпол відносить до числа міжнародних карних злочинів крадіжку і перепродаж творів мистецтва, автомобілів і інших цінностей, що супроводжуються перетинанням державних кордонів (викрадені в одній країні, переправлені в другу, продані в третю). Тоді ця міжнародна організація враховує такі ознаки злочину:

1. Вид вчиненого злочину.

2. Небезпека злочину для внутрішніх інтересів більш ніж однієї держави.

3. Характеристика злочинця або хоча б одного з його спільників як такого, що пересувається по різних країнах.

4. Поведінка виконавців злочину або його спільників [12, с.115–116].

Отже, перша і друга ознаки по своїй сутності пов'язані з об'єктом і об'єктивною стороною злочину, його міжнародним, «іноземним елементом», а третя і четверта – із суб'єктивною стороною поведінки злочинців. За цими ознаками до злочинів міжнародного характеру Інтерпол відносить, наприклад, крадіжки з готелів різних країн, вчинені тією самою особою, а також інші карні злочини, вчинені «роз'їзними», «міжнародними злочинцями». Тому злочинцями вважаються особи, чия злочинна діяльність стосується юрисдикції двох і більше держав, тобто членів міжнародних злочинних угруповань, що займаються в різних країнах рекетом, крадіжками, шахрайством, перепродажем краденого майна і які переховуються від карної відповідальності за кордонами своєї держави. У названих випадках відсутня така ознака, як конвенційність, тому перераховані злочини ми не можемо кваліфікувати як злочини міжнародного характеру.

В даний час відповідальність за більшість із досліджуваних злочинів у достатньому ступені освітлена в юридичній літературі. Проте чітких критеріїв віднесення тих або

інших діянь до числа злочинів міжнародного характеру поки не вироблено.

У залежності від об'єкта злочинного зазіхання, ступеня міжнародної небезпеки й інших ознак злочини міжнародного характеру можна умовно підрозділити на такі основні групи [12, с.116]:

1. *Злочини проти стабільності міжнародних відносин*: міжнародний тероризм; захоплення заручників; захоплення, крадіж літаків і інших авіатранспортних засобів і інші діяння, що чиняться на борту повітряного судна й у міжнародних аеропортах; розкрадання ядерного матеріалу; вербування, використання, фінансування і навчання найманців, а також участь найманця у військових діях; незаконне радіо і телемовлення, пропаганда війни.

2. *Діяння, що завдають збиток економічному, соціальному і культурному розвитку держав*: фальшивомонетництво; легалізація злочинних прибутків; незаконний оборот наркотичних засобів і психотропних речовин; контрабанда; нелегальна еміграція і зазіхання на культурні цінності народів.

3. *Злочинні зазіхання на особисті права людини*: рабство, работоргівля; торгівля жінками, дітьми, експлуатація проституції третіми особами; поширення порнографії; катування й інші жорстокі, нелюдські або принижуючі гідність види поводження і покарання, насильницькі зникнення й ін.

4. *Злочини, що чиняться у відкритому морі*: піратство (морський розбій); розриви або ушкодження підводного кабелю або трубопроводу; сутичка морських судів; ненадання допомоги на морі; забруднення морського середовища шкідливими речовинами; порушення правового режиму континентального шельфу і спеціальної економічної зони; порушення встановлених правил морських промислів.

5. *Воєнні злочини міжнародного характеру*: застосування заборонених засобів і методів ведення війни; насильство над населенням у районі військових дій; незаконне носіння або зловживання знаками Червоного Хреста і Червоного Півмісяця; мародерство; погане

поводження з військовополоненими; недбале виконання обов'язків у відношенні поранених і хворих військовополонених; учинення дій, спрямованих на шкоду іншим військовополоненим, і ін.

Приведена класифікація носить умовний характер, а відсутність чітких критеріїв класифікації злочинів як «міжнародних» і «злочинів міжнародного характеру» серйозно підриває цілісність концепції, що претендує на загальне визнання.

Римський статут Міжнародного кримінального суду, який був розроблений під егідою ООН і набрав сили 01.07.2002 р. визначив, що юрисдикція Міжнародного суду обмежується найсерйознішими злочинами, що викликають заклопотаність усього міжнародного співтовариства. Відповідно до Римського статуту такий суд має юрисдикцію відносно наступних злочинів:

- злочин геноциду;
- злочини проти людяності;
- воєнні злочини;
- злочин агресії (ст.5 [13]).

Статут містить розширений перелік таких злочинів, але не відносить до жодного з цих видів злочинів найманство, який, як свідчать події у Лівії, сьогодні є популярним. Так, список воєнних злочинів, передбачений ст.8 Римського статуту, охоплює велику кількість злочинів, але сюди не включено найманство, як вид серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

Злочин агресії, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, лише згадується у Римському статуті і носить декларативний характер (ст.5 [13]). Згідно ст.5 (2), Суд здійснює юрисдикцію відносно злочину агресії, як тільки буде прийнято у відповідності зі статтями 121 і 123 положення, що містить визначення цього злочину й викладає умови, при яких Міжнародний кримінальний суд здійснює юрисдикцію відносно цього злочину.

У зв'язку з цим визначення єдиної класифікації злочинів у міжнародних актах, формуючи та конкретизуючи у стійкі групи

окремі види злочинів, наприклад, таких як: агресія, найманство, продаж зброї та ін., сприятиме пошуку найбільш ефективних заходів протидії конкретному виду злочину, сукупності злочинів, і надасть можливість застосувати більш жорсткі санкції до правопорушників.

При постійному рості міжнародної злочинності і невтішних прогнозах спеціалістів у цій області, перелік аналізованих злочинів не може бути вичерпним. Тому їхнє число буде зростати в умовах нестабільності міжнародних відносин, збройних конфліктів міжнародного і не міжнародного характеру, а також порушень прав людини. Державами світу укладені угоди, об'єктом яких стали міждержавні відносини щодо визначення деяких протиправних діянь як злочинів міжнародного характеру. Держави співпрацюють у запобіганні таких діянь і покаранні за їх вчинення. Подібні угоди отримали широке поширення після першої світової війни, але більшість із них укладено після другої світової війни. Важливо втілювати в життя вже прийняті міжнародно-правові норми в цій галузі та проводити імплементацію основних положень таких міжнародно-правових документів у вітчизняне законодавство України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародне право : основні галузі : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2004. – 816 с.
2. Международное уголовное право : учебник / И. И. Лукашук, А. В. Наумов. – М. : Спарк, 1999. – 287 с.
3. Рибаків М. Ю. Вооруженная агрессия – тягчайшее международное преступление / М. Ю. Рибаків. – М. : Юрид. лит., 1980. – 216 с.
4. Зелінська Н. А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність : монографія / Н. А. Зелінська. – Одеса : Юрид. літ-ра, 2006. – 568 с.
5. Василенко В. А. Ответственность государства за международные правонарушения / В. А. Василенко. – К. : Вища шк., 1976. – 267 с.

6. Дмитрієв А. І. Міжнародне публічне право : навч. посібник. / А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 638 с.

7. Задорожній О. В. Конспект лекцій з основ теорії міжнародного права / О. В. Задорожній, В. Г. Буткевич, В. В. Мицик. – К. : Миронівська друкарня, 2001. – 155 с.

8. Стрельцов Є. Л. Економічні злочини: внутрішньодержавні та міжнародні аспекти : навч. посіб. / Є. Л. Стрельцов. – Одеса : Астропринт, 2000. – 476 с.

9. Панов В. П. Международное уголовное право : учеб. пособие / В. П. Панов. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 320 с.

10. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 704 с. (Библиотека словарей «ИНФРА-М»).

11. Тимченко Л. Д. Международное право : учебник / Л. Д. Тимченко. – 3-е изд. стереотип. – Х. : Консум ; Нац. ун-т. внутр. дел. – 2004. – 528 с.

12. Мацко А. С. Співробітництво держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за найманство / А. С. Мацко, О. О. Демченко // Часопис Київськ. ун-ту права. – 2004. – № 3. – С. 114–119.

13. Римский статут Международного уголовного суда : от 17.07.1998 г. // Международное право. – 1998. – № 3. – С. 208–275.

Скрильник О. О. Класифікація злочинів у міжнародному праві: теоретико-правовий аспект / О. О. Скрильник, А. В. Слатвицька // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 839–847 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11sootra.pdf>

Розглянуто питання проблеми визначення єдиної класифікації злочинів у міжнародному праві. Досліджено класифікації злочинів за різними критеріями та проблема визначення видів окремих злочинів відповідно до діючих міжнародно-правових актів.

***

Скрыльник Е.А., Слатвицкая А.В. Классификация преступлений в международном праве: теоретико-правовой аспект

Рассмотрен вопрос проблемы определения единой классификации преступлений в международном праве. Исследовано классификации преступлений по различным критериям и проблема определения отдельных преступлений в соответствии с действующими международно-правовыми актами.

***

Skrylnyk O.O., Slatvytska A.V. The Classification of Crimes in International Law: Theoretical-Legal Aspect

The problem of determining unified classification of crimes in international law describes. Investigate of the classification according to different criteria and problem of definition individual crimes in accordance with operating international legal acts.